

DOI 10.26886/2520-7474.5(31)2018.3

UDC: 343.2:37.035:343.91-053.6

**THE ACT OF UKRAINE «ON PROBATION» AS THE PROSPECT OF
FURTHER DEVELOPMENT OF SOCIAL EDUCATION OF JUVENILE
OFFENDERS**

Y. Plisko, PhD in Pedagogical Sciences

Donbas State Pedagogical University, Ukraine, Sloviansk

The article is devoted to the theoretical rationale for the use of the Act of Ukraine «On probation» in the practice of social work with juvenile offenders. It has been identified the basic concepts of probation, the peculiarities of social and pedagogical work concerning juvenile pursuant to the Act of Ukraine «On probation». It has been characterized the principles of public policy for prevention about a child, specified functions of probation service and its main tasks. It has been justified the practicality and humaneness of the usage of alternative punishments unconnected with imprisonment of minors. On the example of international experience it has been shown the feasibility of using probation services in prison and after-care practice of education. It has been specified the priority of the further development of social work with juvenile offenders in Ukraine in the XXI century.

Key words: alternative punishment, juvenile offenders, probation, social education, re-socialization.

кандидат педагогічних наук, Пліско Є. Ю, Закон України «Про пробацію» як перспектива подальшого розвитку соціального виховання неповнолітніх правопорушників / Донбаського державного педагогічного університету, Україна, Слов'янськ.

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню доцільності використання Закону України «Про пробацію» в практиці соціальної

роботи із неповнолітніми правопорушниками. Виявлено основні концептуальні положення пробації, особливості соціально-педагогічної роботи щодо неповнолітніх за Законом України «Про пробацію», охарактеризовані принципи державної превентивної політики стосовно дитини, зазначено функції служби «пробації» та головні її завдання. Обґрунтовано практичність та гуманність використання альтернативних покарань непов'язаних з позбавленням волі неповнолітніх. На прикладі зарубіжного досвіду наведено доцільність використання служби пробації у пенітенціарній та постпенітенціарній практиці виховання. Визначено пріоритет подальшого розвитку соціальної роботи із неповнолітніми правопорушниками в Україні у XXI столітті.

Ключові слова: альтернативне покарання, неповнолітні правопорушники, пробація, ресоціалізація, соціальне виховання.

Постановка проблеми. Характерною особливістю розвитку державної системи виховання неповнолітніх правопорушників, сьогодні, все більше стають спроби створення альтернативних способів регулювання дитячої злочинності, які взаємодіють з навчально-виховною практикою та виступають подальшою перспективою розвитку вітчизняної соціально-педагогічної роботи.

З урахуванням зацікавленості значної кількості вітчизняних та зарубіжних теоретиків і практиків соціально-виховної роботи, а також сформованого у суспільстві демократичного ставлення до неповнолітнього, перевага в превентивній роботі надається ресоціалізуючим комплексам соціально-педагогічної практики із застосуванням альтернативних покарань не пов'язаних з позбавленням волі неповнолітнього.

Дотримання «прав неповнолітніх» визначає реалізацію положень Закону України Про загальнодержавну програму «Національний план

дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини», Закону України «Про охорону дитинства», Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI століття, рекомендацій Координаційного бюро з проблем кримінології Академії правових наук України та Кримінологічної асоціації України. А, також Указу Президента України від 24 травня 2011 р. «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» [6], що передбачає створення служби пробації для дітей.

Організаційно-функціональна структура державного управління вітчизняною пенітенціарною системою характеризується відсутністю з'єднувальної ланки між виконанням кримінальних покарань та соціальною роботою з правопорушниками [7, с. 4]. Тому, варто наголосити, що розвиток Закону України «Про пробацію» в якості інноваційної моделі соціально-виховної роботи із засудженими та особами притягнутими до покарання є перспективним і потребує детального розгляду.

Аналіз останніх досліджень. Питання конституційного впровадження служби пробації у практику соціальної роботи із неповнолітніми, підіймали: В. Дрьомін, Р. Коваль, Г. Овчарова, М. Панасюк, О. Стефанов, Ю. Чакубаш, Д. Ягунов.

Багато наукових праць присвячено дослідженню основам соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми за prerogativami прийнятого закону: «Інститут пробації в Україні: історичний досвід і сучасний стан» (О. Ткачова, 2016), «Служба пробації в Україні: проблеми впровадження в систему кримінальної юстиції» (М. Маршуба, 2016), «Позитивні моменти розвитку служби пробації в Україні» (С. Сімакова, 2017), «Пробація як пріоритетний напрямок розвитку кримінально-виконавчої політики України» (О. Богатирьова, 2012), «Реалізація персоналом органів пробації соціально-виховної

роботи із засудженими, які перебувають у неї на обліку» (Л. Олефір, 2017) та інші.

Підґрунтям нашого дослідження стали наукові праці: О. Богатирьової – «Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» [1], В. Кващук та В. Кирилюка – «Роль служби пробації у перевихованні неповнолітніх правопорушників» [2], В. Маленти – «Профілактична робота з неповнолітніми, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчій інспекції, проблеми, деякі шляхи вирішення» [3], Н. Орловської – «Проблеми протидії злочинності неповнолітніх» [5], Н. Юзікової – «Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй» [8], Д. Ягунова – «Служба пробації: концепція, засади діяльності, організаційна структура» [9].

На початку свого розвитку й впровадження у практику соціально-виховної роботи, система пробації підлягає ретельному дослідженню, виявленню привілеїв у вихованні осуджених, в тому числі – неповнолітніх, визначенні її недоліків та пошуку шляхів вдосконалення.

Метою дослідження є проведення теоретичного аналізу Закону України «Про пробацію» та обґрунтуванні його доцільності використання в практиці соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми правопорушниками.

Виклад основного матеріалу статті. Закон України «Про пробацію», який ми розглядаємо як *перспективу подальшого розвитку соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми правопорушниками*, був прийнятий 5 лютого 2015 року на засіданні пленарної сесії Верховної Ради України.

У Рекомендаціях CM/Res (2010) 1 Комітету міністрів державам – членам про Правила Ради Європи про пробацію (прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 20.01.2010 р.), пробація розуміється як

постпенітенціарний контроль, який полягає у передачі особи, яка відбула покарання, під нагляд спеціалізованого органу – служби пробації. Окрім цього, пробація передбачає надання інформації та консультацій суду та іншим органам, які приймають рішення, а також надання їм допомоги у винесенні обґрунтованого та справедливого вироку, проведення заходів відновного правосуддя, надання допомоги жертвам злочинів. Стосовно неповнолітніх у компетенцію служби пробації входить здійснення передбачених законом заходів – виховання, нагляду, контролю, надання допомоги, що переслідують мету соціальної адаптації дитини [5, с. 56].

У законопроекті № 1197-1 «Про пробацію» зазначено, що *пробація – це система наглядових і соціально-виховних заходів, які застосовуються за рішенням суду і відповідно до закону до осіб, яких притягнуто до кримінальної відповідальності, та забезпечення суду інформацією, що характеризує особу, яка притягається до кримінальної відповідальності* (Проект Закону України «Про пробацію» № 1197-1 від 03.01.2013).

Метою впровадження Закону України «Про пробацію», полягає в додержанні системи наглядових та соціально-виховних заходів спрямованих на ресоціалізацію неповнолітніх осіб, що скоїли злочин.

До основних концептуальних положень пробації, ми відносимо наступне:

Першою та головною складовою поняття «пробація» є умовне незастосування покарання у виді ув'язнення для окремих злочинців. Причому в першу чергу йдеться про осіб, вина яких у скоєні злочину доведена судом у встановленому законом порядку, хоч у деяких країнах існує практика винесення апробаційних ордерів щодо осіб, які не були визнані злочинцями відповідно до загальних кримінально-процесуальних норм. Тобто ми можемо говорити у деяких випадках

про умовне: а) призупинення провадження по справі; б) невинесення вироку; в) незастосування покарання;

По-друге, пробація – це метод, що застосовується судом в залежності від обставин. Управління системою кримінальної юстиції потребує вивчення не тільки злочину, але й злочинця, тому суд на вибірковій основі може надавати певним особам можливість виправитися саме в умовах вільного суспільства. Це означає, що певні злочинці можуть вважатися придатними до пробації, а певні – ні;

По-третє, пробація у будь-якому разі передбачає нагляд за злочинцем та проведення соціальної роботи з ними. Це, в свою чергу, зумовлює не формальний юридичний процес, а встановлення персональних відносин між офіцером пробації та пробаціонером;

По-четверте, апробаційний нагляд має бути відділеним від поліцейського нагляду [9, с. 21].

Зазначений вище «офіцер пробації», – є педагог, соціальний педагог, соціальний працівник, психолог, завдяки якому покарання втрачає необхідність та свою спрямованість. Відокремлення поліції від органів, що виконують кримінальні покарання, є одним з фундаментальних принципів побудови пенітенціарної системи демократичної, соціально орієнтованої держави. ООН ще у 1950 р. наголошувала, що апробаційний нагляд має бути відділеним від поліцейського нагляду [9, с. 42–43]. Тому, головною функцією офіцера пробації є виконання альтернативних покарань та надання соціальних послуг правопорушникам [9, с. 42], а також здійснення контролю з проведення соціальної роботи із засудженими у будь-яких пенітенціарних та соціально-психологічних центрах надання допомоги.

Як бачимо, ідея в організації та здійсненні соціально-педагогічних заходів пробації над неповнолітнім правопорушником, має свою перевагу в індивідуальній роботі з дитиною, його супроводі, проведенні

реабілітаційних заходів ресоціалізуючого спрямування, і безпосередньо – в максимальній відмові від покарання (наприклад – шляхом примусових виправних робіт або випробувальним терміном).

Закон України «Про Пробацію» визначає правові основи організації та діяльності служби пробації, її завдання, функції та повноваження, основні засади здійснення соціальної та виховної роботи з особами, які вчинили злочини невеликої та середньої тяжкості [7, с. 54], що притаманне характеристиці соціального портрету неповнолітнього правопорушника.

Закон України «Про пробацію» передбачає засади соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми правопорушниками віком від 14 до 18 років. Віддаючи перевагу альтернативним покаранням застосовуваних до неповнолітніх, в системі соціального виховання, здійснюється «пробаційний нагляд», що включає комплекс наступних заходів: контроль за поведінкою засудженого неповнолітнього; соціальна й психологічна допомога; робота з профілактичних та виховних заходів, яку здійснює працівник пробації (офіцер пробації) а не представник органу внутрішніх справ.

Законом України «Про пробації», визначаються особливості соціально-педагогічної роботи щодо неповнолітніх:

1. У спрямуванні заходів пробації щодо неповнолітніх робиться акцент на: *забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку; профілактику агресивної поведінки; мотивацію позитивних змін особистості; поліпшення соціальних стосунків;*

2. Досудова доповідь про обвинуваченого неповнолітнього додатково повинна містити: *інформацію про вплив криміногенних факторів на поведінку; рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику вчинення повторних кримінальних правопорушень;*

3. Соціально-виховна робота з засудженими неповнолітніми може проводитися із залученням батьків або їх законних представників. Заходи пробації реалізуються у взаємодії з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, які здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень;

4. Пробаційні програми щодо засуджених неповнолітніх реалізуються разом із центральним органом виконавчої влади, що формує державну політику у сфері соціальної політики [4].

До основних функцій «пробації» в застосуванні її при роботі з неповнолітніми, ми відносимо: підготовка досудових доповідей про неповнолітнього, що скоїв злочин; профілактичне навантаження на «засудженого»; проведення соціально-педагогічної роботи, спрямовану на встановлення альтернативних, не пов'язаних з позбавленням волі, покарань; здійснення нагляду, соціально-педагогічного й психологічного супроводу за неповнолітніми, до яких застосовано пробацію; призначення судом, певного випробувального терміну та його контроль службою пробації; організація взаємодії між собою органів державної влади та місцевого самоврядування. Все за ради демократичного повернення правопорушника до суспільних норм, з дотриманням міжнародних та державних прав й інтересів неповнолітнього.

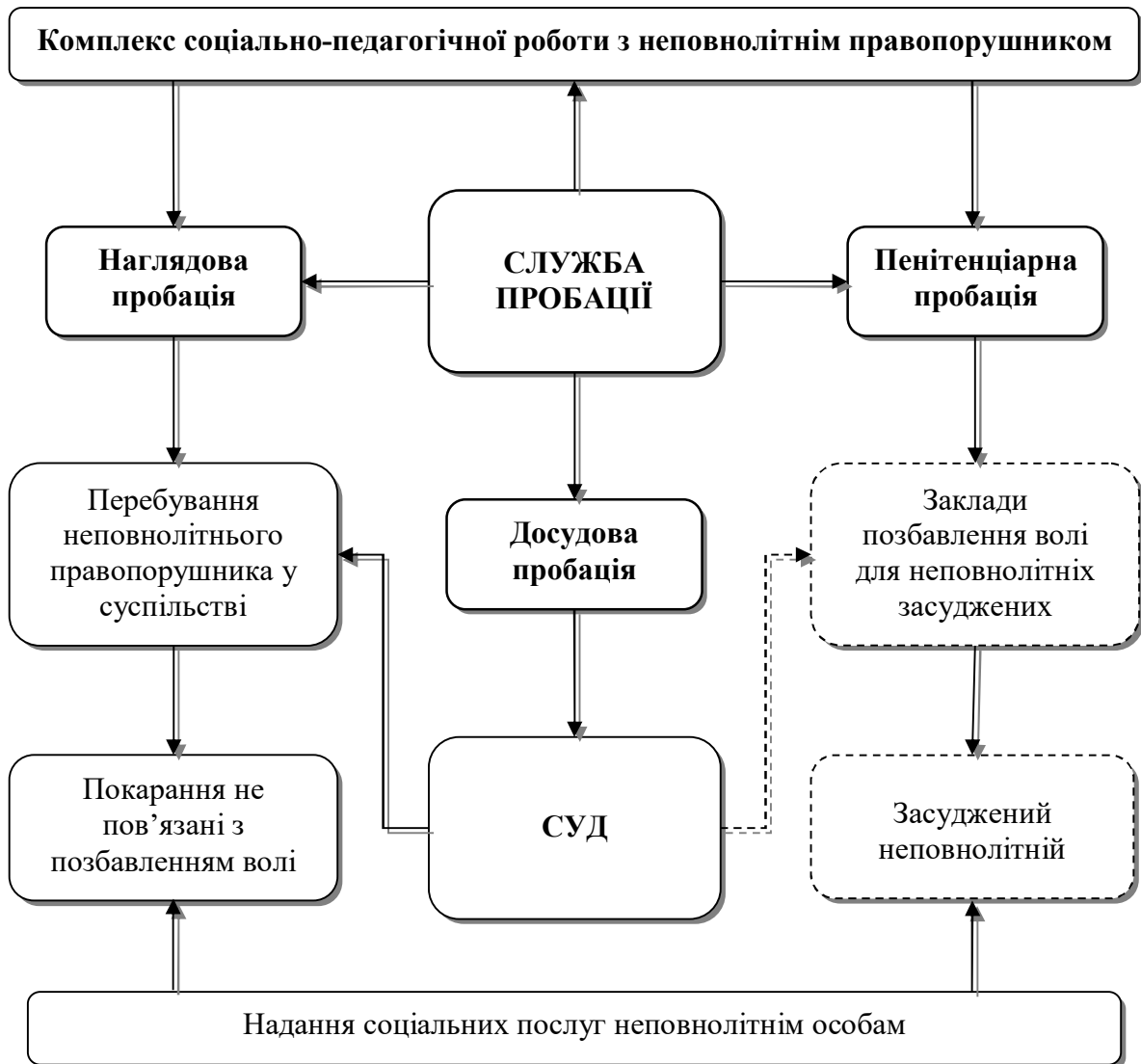

Схема 1. Служба пробації в застосовуванні у соціально-виховній роботі із неповнолітніми правопорушниками

Схематично відобразивши організацію роботи «пробації» (Схема 1), бачимо, що перебування неповнолітнього правопорушника у закладах позбавлення волі відходять на другий план, поступаючи перебуванню неповнолітнього у здоровому соціумі, але, безпосередньо, під наглядом офіцера пробації.

Як було вище зазначено, Законом України «Про пробацію» передбачається проведення соціально-виховної роботи з неповнолітніми, здійснення нагляду та супроводу. Більш того, органами пробації реалізуються пробаційні програми, призначені за рішенням суду, що передбачають комплекс заходів ресоціалізуючого напрямку:

корекція поведінки неповнолітнього та формування позитивних поглядів.

Як зазначають В. А. Кирилук та В. А. Кващук: «Під час проведення виховної та соціальної роботи з дитиною, що вчинила злочин потрібно висвітлювати роль громадянина у суспільстві, пояснюючи, що громадянин повинен дотримуватись норм та правил, які встановлені державою, недотримання чи порушення яких несе за собою відповідальність. В бесіді важлива доброзичливість, повага та стриманість офіцера пробації щодо неповнолітнього, що забезпечить відкритість розмови і порозуміння, адже малолітній злочинець ще не розуміє можливих наслідків його протиправної поведінки, і головною метою психологічної роботи є пояснення цих наслідків та обґрунтування думки якої шкоди приносять такі вчинки дитині та суспільстві. Також важливо підвищувати роль сім'ї та громадськості у процесі виховання дітей шляхом надання правової, консультативної й іншої інформаційної допомоги дітям, їх батькам та особам, які виконують обов'язки щодо їх виховання. Для цього майбутній службі пробації потрібні кваліфіковані психологи, які будуть працювати з неповнолітніми злочинцями, проводити з ними бесіди і підтримувати на шляху до їх виправлення. Саме робота з психологами допоможе більшості дітей виправитись і змінити своє життя та майбутнє. Але, крім фахівців, зацікавленими у виправленні повинні бути ще й батьки. Нажаль, діти скоюють злочини ще й тому, що мають негативний приклад від батьків, які також є не законослухняними громадянами, зловживають алкоголем та наркотичними речовинами і, відповідно, не займаються вихованням своїх дітей, не спілкуються з ними на важливі теми, які б могли допомогти зрозуміти яку шкоду завдають суспільству скоєні ними правопорушення» [2, с. 67–68].

Статистика правопорушень, в останні роки вказує на зростання підліткової злочинності, тяжких і особливо тяжких злочинів, підліткова злочинність має тенденцію до збільшення структури організованих злочинних груп неповнолітніх. Так станом на початок 2014 року (до прийняття Закону «Про Пробацію») в кримінально-виконавчій інспекції стояли на обліку 3 тисячі 232 неповнолітніх з 129 тисяч 462 всіх засуджених до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та адміністративних стягнень. Існує тенденція до зниження порогу мотивації при скоєнні злочинів – часто привід є невагомим, або його може взагалі не бути. Дана особливість є однією з найбільш характерних для груп неповнолітніх злочинців і супроводжується виключною жорстокістю та цинізмом. Злочинність неповнолітніх в більшості супроводжується немедичним вживанням наркотиків, пияцтвом, проституцією, поширенням венеричних хвороб, СНІДу. Спостерігається об'єднання неповнолітніх з дорослими злочинцями, які стають керівниками, порадиниками і навіть співвиконавцями злочинів, що зумовлює збільшення складу криміногенної групи та залучення неповнолітніх до більш тяжких злочинів. У злочинних угрупованнях неповнолітніх збільшується питома вага дівчат та їх участь у тяжких злочинах (розбійницьких нападах, зґвалтуваннях і навіть вбивствах). Кримінальні групи досягають кількох десятків членів, з міцною дисципліною й ієрархією, плануванням злочинницької діяльності та розподілом обов'язків. Відсутність зовнішніх атрибутів успішності (телефон, ноутбук, велосипед та інше) та неможливість придбати у законний спосіб, штовхають неповнолітнього до скоєння злочину [3, с. 89].

Служба пробації спрямовує свою діяльність в першу чергу саме на соціальну адаптацію засудженого, пристосування його до конкретних життєвих умов, подолання проблем, що мають асоціальне коріння.

Таким чином, модель пробації є альтернативою позбавлення волі та може бути ефективно реалізована щодо неповнолітніх засуджених шляхом практичного включення її у план роботи з неповнолітнім соціально-педагогічних та виховних заходів, залучення до системної роботи навчально-виховних закладів, де неповнолітній постійно навчається (школи, училища, технікуми), проведення комплексної роботи з сім'єю неповнолітнього та інше [2, с. 69].

Перебування під інтенсивним контролем працівника служби пробації та насиченість реабілітаційних заходів дасть можливість зменшити ризики скоєння неповнолітнім повторних протиправних дій та інших асоціальних вчинків. У разі забезпечення індивідуального підходу до неповнолітнього та встановлення довірливих відносин з офіцером пробації, у нього формується мотивація щодо зміни свого життя, подолання існуючих проблем, право слухняної поведінки в суспільстві. Саме служба пробації зможе надати неповнолітнім необхідну підтримку, яка буде запорукою їх виправлення, самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві, і тим самим убезпечить суспільство від скоєння повторних злочинів [2, с. 69].

Впровадження пробації в систему соціально-виховної роботи з неповнолітніми правопорушниками, в якості альтернативи позбавлення волі, є кроком демократичного ставлення до неповнолітніх осіб. На ряду з багатьма європейськими країнами, Закон України «Про пробацію» набуває своєї актуальності маючи значну перевагу у вигляді економічної рентабельності, соціально-педагогічної результативності, набутті безпеки всього суспільства завдяки ресоціалізації засудженого «для суспільства».

Головним завданням служби пробації, повинно стати комплексне надання соціальних, соціально-педагогічних, психологічних й навіть економічних послуг неповнолітнім, призначених до

«альтернативного» покарання. Ці послуги спрямовані на супровід, допомогу та контроль у сфері навчання, освіти, охорони здоров'я, соціально-психологічної допомоги, працевлаштуванні неповнолітнього. Тому, у сучасній літературі пропонується створення служби пробації за західними зразками. У цьому випадку варто наголосити на необхідності впровадження розділеної системи пенітенціарного управління принаймні на регіональному рівні [9, с. 48].

О. І. Богатирьова, в своєму дослідженні «Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань», зазначає: «Створення нині вітчизняної системи пробації може обумовити важливі позитивні результати, у тому числі підвищення ефективності виконання покарань та інших кримінально-правових заходів, не пов'язаних із позбавленням волі, зниження рівня рецидиву злочинів серед засуджених, реальну економію бюджетних коштів. Аргументовано, що застосування позитивного зарубіжного досвіду реалізації пробації в українській правовій системі надасть змогу не лише здійснити гуманізацію державної політики у сфері виконання покарань, а й виконати окремі зобов'язання, взяті Україною перед Радою Європи, та вжити конкретних заходів щодо її євроінтеграції, оскільки встановлено, що пробація несе у собі ті стандарти поведіння із правопорушниками, які дозволяють дійсно виправляти засуджених, допомагати їм ставати законослухняними, запобігати вчиненню ними нових злочинів, певним чином їх карати, але не відправляти до пенітенціарної установи» [1, с. 21].

Висновок. За умовою реалізації соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми правопорушниками на підставі Закону України «Про пробацію», прийнятого Верховною Радою України 5 лютого 2015 року, маємо спрогнозувати високу ефективність запобігання злочинності серед неповнолітніх осіб, вдале практичне застосування

альтернативних покарань (не пов'язаних з позбавленням волі неповнолітніх), розвиток нормативно-правової та законодавчої бази України щодо неповнолітніх, розширення компетенцій соціальних працівників і педагогів у виправному процесі дітей-правопорушників, а також формування нової вітчизняної концепції соціально-педагогічного виховання неповнолітніх злочинців заснованої на дотриманні міжнародних постанов.

Література:

1. Богатирьова О. І. *Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України. Київ., 2014. с. 36.*
2. Кващук В. А., Кирилюк В. А. *Роль служби пробації у перевихованні неповнолітніх правопорушників. Сучасний стан та перспективи розвитку кримінально-виконавчої інспекції: матеріали круглого столу (Київ, 19 лютого. 2014 р.). Київ: Державна пенітенціарна служба України, Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014. С. 66–70.*
3. Малента В. С. *Профілактична робота з неповнолітніми, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчій інспекції, проблеми, деякі шляхи вирішення. Сучасний стан та перспективи розвитку кримінально-виконавчої інспекції: матеріали круглого столу (Київ, 19 лютого. 2014 р.). Київ: Державна пенітенціарна служба України, Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014. С. 89–91.*
4. *Опис моделі пробації визначеної Законом України «Про пробацію»: Державна кримінально-виконавча служба України. Дата оновлення 13.04.2016. URL:*

<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/829426;jsessionid=AE47D7F67E4D8FA08DC423B3B705AC2D> (дата звернення: 31.03.2018).

5. Орловська Н. А. Проблеми протидії злочинності неповнолітніх: навчально-методичний посібник. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет. 2015. 76 с.

6. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, затверджена Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011. URL:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/597/2011> (дата звернення: 18.06.2018).

7. Проект Закону України «Про пробацію» / вступн. стаття та аналітичні матеріали Д. В. Ягунова. Одеса: Фенікс, 2009. 68 с.

8. Юзікова Н. С. Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй: монографія. Дніпро: Біла К.О., 2016. 510 с.

9. Ягунов Д. В. Служба пробації: концепція, засади діяльності, організаційна структура: конспект лекцій. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. 76 с.

References:

1. Boghatyrjova O. I. Probacija v Ukrajinі: ghumanizacija derzhavnojі polityky u sferi vykonannja kryminalnykh pokaranj: avtoref. dys. ... d-ra juryd. nauk: 12.00.08 / Kharkivskyj nacionalnyj universytet vnutryshnikh sprav, Ministerstvo vnutryshnikh sprav Ukrajinu. Kyjiv., 2014. s. 36.

2. Kvashhuk V. A., Kyryljuk V. A. Rolj sluzhby probaciji u perevykhovanni nepovnolitnikh pravoporushnykiv. Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku kryminaljno-vykonavchoji inspekciiji: materialy krughlogho stolu (Kyjiv, 19 ljutogho. 2014 r.). Kyjiv: Derzhavna penitenciarna sluzhba Ukrajinu, Instytut kryminaljno-vykonavchoji sluzhby, 2014. S. 66–70.

3. Malenta V. S. *Profilaktychna robota z nepovnolitnymi, jaki perebuvajutj na obliku v kryminaljno-vykonavchij inspekciji, problemy, dejaki shljakhy vyrishennja. Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku kryminaljno-vykonavchoji inspekciji: materialy krughlogho stolu* (Kyjiv, 19 ljutogho. 2014 r.). Kyjiv: Derzhavna penitenciarna sluzhba Ukrainy, Instytut kryminaljno-vykonavchoji sluzhby, 2014. S. 89–91.
4. *Opys modeli probaciji vyznachenoji Zakonom Ukrainy «Pro probaciju»: Derzhavna kryminaljno-vykonavcha sluzhba Ukrainy. Data onovlennja 13.04.2016. URL:*
<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/829426;jsessionid=AE47D7F67E4D8FA08DC423B3B705AC2D> (data zvernennja: 31.03.2018).
5. Orlovsjka N. A. *Problemy protydiji zlochynnosti nepovnolitnikh: navchaljno-metodychnyj posibnyk*. Odesa: Mizhnarodnyj ghumanitarnyj universytet. 2015. 76 s.
6. *Pro Koncepciju rozvytku kryminaljnoji justyciji shhodo nepovnolitnikh v Ukraini, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 24 travnja 2011 roku № 597/2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/597/2011>* (data zvernennja: 18.06.2018).
7. *Proekt Zakonu Ukrainy «Pro probaciju» / vstupn. stattja ta analitychni materialy D. V. Jaghunova*. Odesa: Feniks, 2009. 68 s.
8. Juzikova N. S. *Zlochynnistj nepovnolitnikh: osoblyvosti, suchasni tendenciji ta zakhody zapobighannja i protydiji jij: monohrafija*. Dnipro: Bila K.O., 2016. 510 s.
9. Jaghunov D. V. *Sluzhba probaciji: koncepcija, zasady dijaljnosti, orghanizacijna struktura: konspekt lekcij*. Odesa: ORIDU NADU, 2006. 76s.